

Veileder – tilrettelegging for barn og elever med stort læringspotensial

3.3 Tilpasset opplæring

Hva er tilpasset opplæring?

Skolen skal tilpasse opplæringen til elevene, lærlingene og praksisbrevkandidatene (i veilederen bruker vi begrepet eleven som en samlebetegnelse). Å tilpasse opplæringen innebærer at opplæringen skal tilpasses elevens evner og forutsetninger. Dette står i oppl. § 1-3.

Skolen skal tilpasse opplæringen for alle elever, også for elever med stort læringspotensial.

Prinsippet om tilpasset opplæring er et overordnet prinsipp og det er grunnleggende for all opplæring. Andre prinsipper som må ses i sammenheng med dette er inkludering og likeverdsprinsippet.

Tilpasset opplæring er ingen individuell rett for den enkelte elev. Skolen skal derfor ikke fatte enkeltvedtak om tilpasset opplæring.

Elever som ikke har eller ikke kan få et tilfredsstillende utbytte av (det tilpassede) opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning, jf. oppl. § 5-1. Retten til spesialundervisning omfatter imidlertid ikke elever som lærer raskere eller mer enn gjennomsnittet, og omfatter derfor ikke de elevene som denne veilederen omhandler.⁶ For disse elevene må opplæringen tilpasses etter oppl. § 1-3.

Hvordan skolen kan tilpasse opplæringen

Tilpasset opplæring er ikke et mål i seg selv, men et virkemiddel for at elevene skal oppleve økt læringsutbytte. Tilpasset opplæring er de tiltakene som skolen setter inn for å sikre at alle elevene får best mulig utbytte av den ordinære opplæringen. Tiltakene kan være knyttet til

- organiseringen av opplæringen
- pedagogiske metoder
- arbeid med læringsmiljø
- oppfølging av lokalt arbeid med læreplaner og vurdering

På Utdanningsdirektoratets nettsider er det samlet informasjon om tilpasset opplæring.

Tilpasset opplæring for elever med stort læringspotensial

I NOU 2016: 14 "Mer å hente – Bedre læring for elever med stort læringspotensial", løfter Jøsendalutvalget frem prinsipper som er viktige for alle elevers læring, og noen pedagogiske tiltak som er spesielt viktige for elever med stort læringspotensial. Jøsendalutvalget viser til at identifisering, anerkjennelse, pedagogisk og organisatorisk differensiering til sammen kan gi elever med stort læringspotensial bedre mulighet til å føle seg inkludert kulturelt, sosialt, faglig og organisatorisk.⁷

Informasjon om tilpasset opplæring for elever med stort læringspotensial.

NOU 2016: 14 Mer å hente – Bedre læring for elever med stort læringspotensial.

Pedagogisk differensiering handler om at læreren tilpasser innholdet, arbeidsprosessen eller produktet til elevenes potensial, motivasjon og kunnskapsnivå og til elevenes ulike måter å lære på. En slik tilpasning skal bidra til å støtte elevenes motivasjon og faglige utvikling.

Jøsendalutvalget gir eksempler på at differensiering kan være:

- Innhold (kartlegge elevens ståsted, komprimere læringsstoffet, justere kompleksiteten, gi tid til å reflektere og konstruere mening)
- Prosess (underveisvurdering, veiledning, læringsstrategier, ulike metoder i introduksjon av informasjon, åpne oppgaver for å oppmuntre til problemløsningsmetoder, fleksibilitet i organisering av grupper og kompleksitet på oppgaver, selvregulert læring, medvirkning)
- Produkt (bruk av ulike medier og metoder i fremstilling av produkter, vise kompleks og dyptgående mestring av et emne, egenvurdering av innsats som del av metakognitiv prosess)
- Læringsmiljø (skape et trygt, risikofritt læringsmiljø, dialog og diskusjon mellom elever, balanse i dialogen mellom lærer og elev, lytte med respekt, være åpen for nye ideer og hjelpemidler, modellere aksept av hver enkelt elevs unike og ulike evner og forutsetninger)

Jøsendalutvalget trekker også frem berikelse av læreplaner (utdype og utvide lærestoffet) og pedagogisk bruk av IKT som eksempler på pedagogisk differensiering som har som mål å gi elever med stort læringspotensial en bedre tilpasset opplæring.⁸

Organisatorisk differensiering

Organisatorisk differensiering handler blant annet om hvordan elevene grupperes. Vi har regler om organisering av elevene i oppl. § 8-2 og inndeling av elevene i grupper må skje innenfor rammen av denne bestemmelsen.

Oppl. § 8-2 angir at elevene skal deles inn i klasser eller basisgrupper som skal ivareta deres behov for sosial tilhørighet. For deler av opplæringen kan elevene deles inn i andre grupper etter behov. Bestemmelsen stiller krav om at organiseringen «til vanlig» ikke skal skje etter faglig nivå, kjønn eller etnisk tilhørighet. Dette gjelder både innenfor klassen/basisgruppen og i andre grupper der opplæringen gis i deler av tiden.

Spørsmålet er hva som ligger i uttrykket «til vanlig». Verken loven eller forarbeidene sier noe om hvordan slik inndeling skal gjøres eller noe nærmere om hvor stort omfanget av slik inndeling kan være. Kunnskapsdepartementet har laget en veileder om organisering av elevene – oppl. § 8-2. Her skriver departementet «Når man skal ta stilling til spørsmålet om elevene skal organiseres etter faglig nivå, og om denne organiseringen er innenfor lovens rammer, må det foretas en forsvarlighetsvurdering i det konkrete tilfelle. Elever kan ikke organiseres etter faglig nivå med mindre det etter en konkret totalvurdering er nødvendig for at elevene, enkeltvis og samlet, kan få forsvarlig utbytte av opplæringen (lovens minimumsstandard). Hva som er å anse som forsvarlig utbytte av opplæringen, må relateres til målene for opplæringen og hva som er realistisk for den enkelte elev sammenliknet med andre elever. Her må man også vurdere hvordan organiseringen påvirker mulighetene til å realisere opplæringens brede samfunnsmandat som er gitt i lovens formålsparagraf og i læreplanverkets ulike deler. Dersom elevene skal organiseres etter faglig nivå, må vurderingen av behovet for dette skje jevnlig, slik at organiseringen blir mest mulig begrenset i tid og fleksibel, jf. den nevnte forutsetningen om nødvendighet og hva som generelt følger av forskningen og erfaringen knyttet til slik organisering».⁹ Det står mer om dette i Kunnskapsdepartementets veiledning om organisering av elevene etter oppl. § 8-2.

Det sosiale samspillet og den sosiale sammensetningen av elever i en gruppe er den avgjørende faktoren for at elever med stort læringspotensial skal kunne prestere godt. Dette kan være viktigere enn sammensetningen av grupper etter nivå.¹⁰

Forsering er også en form for organisatorisk differensiering. Se mer om dette under punkt 3.5 og 3.7.

---

6) Dette er eksplisitt uttrykt i Ot.prp. nr. 46 (1997-98) i merknad til § 5-1 og har sammenheng med spesialundervisningens formål.

7) NOU 2016: 14 s. 24

8) NOU 2016: 14 s 69

9) Veiledning om organisering av elevene s. 4

10) NOU 2016: 14 s. 65